

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 25

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. — Рівне: РДГУ, 2003. — 196 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН**Мітюров Борис Никифорович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Хом'як Іван Миколайович** (Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 31.01.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2003

Таблиця 5.

Порівняльний аналіз результатів діагностування рівня підвищення теоретичних знань

Рівень підвищення знань		Результати констатуючого експерименту				Результати формуючого експерименту			
		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
		Кіл-ть учнів	%	Кіл-ть учнів	%	Кіл-ть учнів	%	Кіл-ть учнів	%
<i>Низький</i>	5 кл.	41	62,1	36	55,4	14	21,2	25	38,5
	6 кл.	31	47,7	36	52,9	11	16,9	26	38,2
	7 кл.	29	46,8	30	46,9	10	16,1	19	29,7
	Разом	101	52,3	102	51,8	35	18,1	70	35,5
<i>Середній</i>	5 кл.	21	31,8	24	36,9	43	65,2	30	46,2
	6 кл.	25	38,5	22	32,4	35	53,8	29	42,6
	7 кл.	19	30,6	23	35,9	27	43,5	31	48,4
	Разом	65	33,7	69	35	105	54,4	90	45,7
<i>Високий</i>	5 кл.	4	6,1	5	7,7	9	13,6	10	15,4
	6 кл.	9	13,8	10	14,7	19	29,2	13	19,1
	7 кл.	14	22,6	11	17,2	25	40,3	14	21,9
	Разом	27	14	26	13,2	53	27,5	37	18,8

Проведений аналіз результатів використання у навчальному процесі комп'ютерної навчальної програми показав, що організація навчання на основі інформаційних технологій надає можливість активізувати пізнавальну діяльність учнів з метою підвищення рівня знань для подальшого їх використання в практичній діяльності. Впровадження комп'ютерних технологій у навчальному процесі дозволяє перебороти штампи і формалізм у побудові уроку, у засобах залучення учнів до різноманітних видів пізнавальної діяльності. Поєднання традиційних засобів навчання з використанням комп'ютерних програм, що відповідають педагогічним умовам її розробки, дозволяє урізноманітнити організаційні форми процесу навчання і досягти середнього та високого рівня знань учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головань М.С. Розвиток пізнавальної активності учнів в процесі навчання алгебри на основі НІТ: Дис. ... канд. пед. наук, 13.00.02. – К., 1997. – 177 с.
2. Гончаренко С.У. Методологічні характеристики педагогічного дослідження. – К.: Рад.шк., 1995. – 45с.
3. Дідух В. Політехнічна освіта в процесі трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1997. – № 4. – С. 17-20. – 1998. – № 4. – С. 26-31.
4. Левченко Г.Є., Терещук Б.М. Робочий зошит учня 5(6) класу (технічна праця). – К.: Сакцент, 1998. – 128 с.
5. Гальперин П.Я., Талызина Н.Ф. Управление познавательной деятельностью учащихся. – М.: Педагогика, 1992. – 262 с.
6. Герасимов И.Г. Структура научного исследования: Философский анализ познавательной деятельности в науке. – М.: Мысль, 1985. – 215 с.
7. Горский В.Д. Изучение школьниками средств вычислительной техники в процессе трудовой подготовки. М.: НИИ ОП АПН СССР, 1986. – 50 с.
8. Грабарь М.И., Краснянская К.А. Применение математической статистики в педагогических исследованиях: Непараметрические методы. – М.: Педагогика, 1977. – 136 с.

Одержано редакцією 15.10.2002.

УДК: 37.0353: 613.95+616-0.84: 613.62

О.М. ХОРОНЖЕВСЬКИЙ

ФОРМУВАННЯ ГІГІЄНИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ШКОЛЯРІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ – ЗАПОРУКА ПРОФІЛАКТИКИ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ.

Причинами виникнення професійних захворювань, здебільшого, є порушення культури праці, недотримання правил техніки безпеки на робочому місці, створення аварійних ситуацій, не використання засобів індивідуального захисту, не уважність та ін.[3]

В десятій доповіді об'єднаного комітету МОТ/ВООЗ з професійної гігієни „Епідеміологія пов'язаних з працею хвороб і нещасних випадків” (Женева, 1991) відмічається, що професійна травма серед різних професій є серйозною національною проблемою для багатьох країн [3]. Є багато причин виникнення нещасних випадків. Однак причинні і сукупні фактори завжди включають як людські фактори, так і фактори оточуючого середовища на підприємстві і є компонентами багатфакторної

системи, в середині якої слід шукати вирішальні фактори виникнення нещасних випадків на виробництві.

Фактори оточуючого середовища включають різні фізичні фактори виробництва, а також соціальну сферу, наприклад, систему управління. В багатьох випадках в основі нещасних випадків лежить недосконалий процес управління на виробництві.

Однак велику роль відіграють і антропогенні (людські) фактори. Більшість випадків людської діяльності потребує активного уникнення помилок, які можуть призвести до нещасних випадків. Працююча людина зобов'язана розрізняти і усвідомлювати небезпеку, визначати хід дій, швидко реагувати на ситуацію ризику, щоб уникнути нещасного випадку. Нещасний випадок може виникнути, якщо не було видимих ознак загрози, якщо ситуація не була розпізнана, або усвідомлена, як небезпечна, або людина безвідповідально віднеслась до своїх дій, не знала як діяти в даній ситуації. Тому проблеми безпечної поведінки на виробництві повинні бути включені у вигляді спеціального курсу у систему підготовки спеціалістів, у виробничі інструкції, навчальні посібники і т.д. [3]. З приводу цього доцільно поставити запитання, коли починати вчити людину безпечній поведінці на роботі: при прийомі на роботу, при отриманні професійної освіти, чи ще за шкільною партою?

На наш погляд, саме серед учнів основної школи в процесі трудового навчання в їх свідомості необхідно формувати потребу суворо виконувати правила техніки безпечної праці на будь-якому робочому місці, бути дисциплінованими, охайними, чесними при виконанні виробничих процесів та ін. Безпосередня участь школярів в організації трудової діяльності на уроках трудового навчання дає змогу значно підвищити рівень і глибину знань, а практична робота учнів на заняттях з праці відкриває широкі можливості для їхньої гігієнічної підготовки, активно сприяє формуванню через освіту здорового способу життя, а також трудового, морального, естетичного, санітарно-гігієнічного та інших складників багатогранного процесу національного виховання.

Талановитий педагог і вчений Сухомлинський вважав трудове навчання практичною підготовкою молодого покоління до участі в суспільному виробництві й водночас важливим елементом морального, інтелектуального та естетичного виховання [1]. Про вміння працювати В.О.Сухомлинський сказав наступне: „Єдність праці і емоційно-естетичного виховання досягається тим, що людина, пізнаючи світ працею, створює красу, стверджуючи цим в собі почуття краси праці, творчості, пізнання. Створення краси праці – це ціла область виховання, яка відноситься, нажаль, до педагогічної цілини”[2]. На наш погляд, одна із граней „створення краси праці” – це навчання безпечної праці, яка не принесе шкоди для свого здоров'я і здоров'я інших людей і саме це ми обрали предметом нашого дослідження. Далі В.О.Сухомлинський відмічає, що багаторічний досвід виховної роботи переконав нас в тому, що підлітків, юнаків і дівчат уже пізно вчити (і дуже важко перевчати). Їм буде зрозуміла суспільна необхідність цих і аналогічних вчинків, але вони не будуть так поводитись, якщо в дитинстві і ранньому отроцтві у них не були сформовані глибокі моральні звички, якщо думка, яка спонукає до моральної поведінки, не була ними пережита і не залишила слід в їх душі. Моральні звички, які відображають відношення наших підлітків, юнаків і дівчат до речей і через речі до людей в роки старшого дитинства і ранньої юності лише закріплюються.

Це дуже важлива умова успішного морального виховання. Вирішення більш складних завдань морального виховання в підлітковому та юнацькому віці (формування переконань про життєвий ідеал, усвідомлення найважливіших істин наукового світогляду тощо) стає можливим завдяки тому, що в дитинстві і ранньому отроцтві були сформовані більш елементарні звички моральної культури. Уже в процесі формування моральних звичок, які відображають відношення до речей і через речі до людей, у дітей складаються перші уявлення про добро і зло, честь і безчестя, справедливість і несправедливість, обов'язок, щастя, гідність. Більш вищою сходинкою цього процесу є спонукання до вчинків, які заключають в собі безпосереднє відношення до людей, до самого себе, до суспільних інтересів. Мета цих вчинків – пробуджувати переживання думки, що свої вчинки мені потрібно узгоджувати з інтересами оточуючих людей. Вчинки, які вчать жити серед людей – це говорячи образно, фундамент моральної культури, на якому в подальшому будується все [2].

Таким чином, починати вчити працювати безпечно юнаків, дівчат, молодь під час професійного навчання уже пізно.

На наш погляд, ще в дитинстві і ранньому отроцтві потрібно формувати елементарні моральні звички дотримання правил гігієни при виконанні навчальної праці, дотримання правил техніки безпеки. Діти повинні не лише знати, але й виконувати ці норми. Вони повинні навчитися думати: Що це за процес виконання роботи? Які складники цього процесу? Які можуть виникати шкідливі фактори для здоров'я в результаті виконання цієї роботи? Як я повинен захиститись від цих шкідливих факторів і як захистити оточуючих людей? і т.д.

Для цього потрібно знати основні професійні шкідливості, джерела їх утворення і основні засоби колективного та індивідуального захисту.

У загальноосвітніх навчальних закладах трудове навчання відбувається переважно у процесі навчальної праці. Завдяки цьому в учнів формується цілий ряд морально-вольових якостей, потрібних для

будь-якого виду трудової діяльності. Це – уважність, спостережливість, зосередженість, наполегливість, охайність, вміння переборювати труднощі, доводити справу до кінця. Ця навчальна дисципліна є активним засобом переходу від теорії до практики, від знань до вмінь та навичок, формування таких особистісних якостей як працелюбство, наполегливість, колективізм, посидючість та ін.

Також одним з найважливіших елементів трудового навчання є знайомство учнів з професіями сучасного виробництва, яке відбуваються під час теоретичних занять.

Ми вважаємо, що на уроках трудового навчання необхідно навчати учнів не лише виконувати правила техніки безпеки, а формувати у них раціональне гігієнічне мислення, яке спрямоване на здатність усвідомити наявність шкідливих факторів у виробничому середовищі, джерел їх утворення, а також існування засобів і правил захисту від цих факторів. Необхідно також сформувати у школярів звичку користуватись засобами індивідуального захисту в процесі роботи, а також формувати здатність до вчинку, який не дозволяє виробничих травм.

Таким чином, глибокі перетворення в економіці країни, перехід до ринкових відносин вимагають від сучасної людини адекватного мислення та поведінки. Одним із засобів формування цього мислення, на наш погляд, є гігієнічне виховання молоді. Завданнями гігієнічного виховання молоді є формування раціонального гігієнічного мислення, що стане запорукою адаптації молоді людини до виробничих умов, до зміцнення її здоров'я, до профілактики професійних захворювань, а отже до підвищення її конкурентоспроможності в бурхливій сфері ринку.

У будь якій професійній діяльності, щоб досягти певних успіхів, людині потрібно мати міцне здоров'я і працювати над його збереженням. Тому ми вважаємо, що в рамках шкільного предмету „Трудове навчання” є всі можливості для опанування учнями основами гігієнічних знань і для здобуття досвіду їх практичного застосування. На наш погляд це сприятиме, по-перше, вихованню позитивного ставлення до праці, до свідомого збереження свого здоров'я та здоров'я оточуючих людей; по-друге, ознайомленню з надбаннями людства з основ гігієни та санітарії в процесі трудової діяльності, що в свою чергу впливатиме на виховання свідомості учнів, по-третє, сприятиме формуванню у них засад здорового способу життя і профілактики професійних захворювань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калініченко Н.А. Розвиток педагогічних ідей Василя Сухомлинського з трудового та економічного виховання молоді в сучасних умовах. //Трудова підготовка в закладах освіти. -1998. - № 4. – С. 2-6.
2. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. Избранные педагогические сочинения. – Т.1. – Москва: Педагогика, 1979. – С. 25-265.
3. Эпидемиология связанных с работой болезней и несчастных случаев. Десятый доклад объединённого комитета МОТ/ВООЗ по профессиональной гигиене. Всемирная организация здравоохранения. Женева. – 1991. – 73 с.

Одержано редакцією 27.12.2002.

УДК: 370.3 (430)

Н.П. ОНИШКО

ШКОЛИ З АЛЬТЕРНАТИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ.

Початок ХХІ ст. ознаменувався активною міграцією молоді в Європі з метою навчання і працевлаштування, а також зростанням суспільного інтересу до освітньо-виховних проблем. В Україні питання реформування освіти наразі набуло першочергового соціального значення. Основним завданням реформи визначається розбудова національної системи освіти, яка забезпечить необхідні умови для формування освіченої творчої особистості та виведе нашу державу на рівень освіти розвинених країн світу, допоможе знайти своє місце в Європейській спільноті.

Оскільки державна загальноосвітня школа з ряду причин об'єктивного і суб'єктивного характеру виявила неспроможність швидкої перебудови, в Україні в останні роки активізувався пошук нових типів шкіл, що пропонують альтернативні методи і засоби проведення навчально-виховного процесу. Перспективність закладів з альтернативною формою навчання підтверджена і десятиріччями вивіреном досвідом зарубіжної школи. Вона має тривалу історію функціонування таких шкіл, які, залежно від певного часового етапу та конкретної країни дістали в історії педагогіки різну назву: альтернативні школи, вільні, приватні, експериментальні, пробні тощо.

Дослідженню досвіду зарубіжних альтернативних шкіл та реформаторських рухів останнім часом приділена значна увага у вітчизняній педагогічній науці, але проблема залишається далеко не вичерпаною. Вивчення фахової літератури виявило, що основну увагу приділено аналізу альтернативної педагогіки англійських країн, передусім США та Великобританії. Недостатньо вивченою залишається ця тема стосовно ФРН та інших німецькомовних країн. Водночас Німеччина на сучасному етапі є партнером номер один України у Європі. Розширення діяльності німецьких культурних центрів – ДААД (служби німецьких академічних обмінів), Гете-Інституту, численних міжнародних освітніх фондів, а

ЗМІСТ

Вступне слово	3
1. Гавриш Н.В. Педагогічний погляд на дитячу творчість як явище культури.....	4
2. Воробйов А.М. Місце соціокультурних чинників в українській ментальності	8
3. Главінська О.Д. Усвідомлення дитиною своєї суб'єктності як необхідна умова формування адекватної самооцінки	14
4. Івашкевич Е.З. Психологічне обґрунтування діалогічності пізнавальної діяльності як комунікативного процесу	19
5. Савуляк В.О. Психосоціальні фактори наркотичної залежності.....	24
6. Безлюдна В.І. Актуалізація комунікативної потреби у дітей дошкільного віку.....	29
7. Янцур Л.А., Верусь Н.С. Психолого-педагогічні умови формування зображувальної діяльності у дітей третього року життя	36
8. Косарева О.І. Психолого-педагогічні особливості конфліктів дошкільників з батьками в сім'ї.....	39
9. Корчакова Н.В. Усвідомлення молодшими школярами сутності презентаційної ситуації та власних самопрезентаційних намірів.....	42
10. Одолінський В.Г. До проблеми соціалізації молодших школярів.....	46
11. Рудюк О.В. До проблеми внутрішньоособистісного конфлікту у юнаків в ситуації соціальної депривації 48	
12. Михальчук Н.О. Психологічні аспекти проведення дискусій в межах мікрогруп на уроках іноземної мови в середній школі.....	53
13. Цуканова М.С. Основні аспекти проблеми психічних кризових станів, які виникають у неповнолітніх засуджених під час відбування покарання.....	55
14. Середюк Л.А. Розширення сфери діяльності та самодіяльності учнів, як умова оптимізації самовираження старшокласників.....	58
15. Наумчук Г.І. Педагогічні умови національного виховання дітей в сім'ї.....	62
16. Харламенко В.Б. Професійна орієнтація учнівської молоді як соціально-педагогічна проблема	66
17. Мельник О.В. Зміст і структура профконсультаційної роботи із школярами.....	70
18. Капустіна О.В. Методика професійного самовизначення Д.Голланда.....	74
19. Рудницька Н.Ю. Методи вивчення краєзнавчого матеріалу учнями шкіл Волині (1917-1932 рр.)	79
20. Шарапова Т.М. Методика застосування рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень школярів при вивченні курсу "Екологія".....	81
21. Кільдеров Д.Е. Уявні просторові перетворення як основа оперування динамічними образами об'ємних предметів	87
22. Ковбаса Ю.М. Вимоги до змісту навчання основам бухгалтерського обліку у 10-11-х класах середніх загальноосвітніх закладів	91
23. Сингаївський Д.В., Белошицький О.О., Ковальов В.М. Оновлення змісту трудової підготовки молоді на основі технічної творчості	94
24. Ващук О.В. Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі учнів 5-7 класів.....	98
25. Хорожжевський О.М. Формування гігієнічної культури у школярів основної школи в процесі трудового навчання – запорука профілактики професійних захворювань	103
26. Онишко Н.П. Школи з альтернативною формою навчання у системі освіти Німеччини.....	105
27. Якимчук С.Н. Музичне мистецтво як один із провідних засобів виховання особистості	110
28. Левківський М.В. Історико-педагогічне краєзнавство у формуванні компетентності майбутнього вчителя 112	
29. Литвиненко С.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності з молодшими школярами	116
30. Бородіна К.І., Кмець А.М. Структура екологічної свідомості студентів педагогічного вузу.....	120
31. Герман Н.В. Проблеми професійної підготовки вчителя в процесі вивчення дисципліни „Безпека життєдіяльності людини”	123
32. Козяр М.М., Янцур М.С., Хомяк О.Л. Деякі аспекти методичного забезпечення процесу вивчення машинної графіки у вищій школі.....	126
33. Джеджула О.М. Попередні умови побудови моделі графічної діяльності студента.....	131
34. Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Система контролю знань студентів з інженерної графіки 133	
35. Черуха Н.В. Індивідуалізація процесу навчання іноземних мов для спеціальних цілей: сутність, особливості, сучасні проблеми	137
36. Янцур М.С., Войтко А.І. Використання модульно-рейтингової системи навчання в підготовці майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями	140
37. Осницька Т.Р. Педагогічні ідеї духовно-морального виховання учнівської та студентської молоді в педагогічній спадщині С.Я. Дем'янчука	146

38. Яковенко Л.П. Художнє мислення: зміст, структура, проблеми формування засобами музичного мистецтва 148
39. Вакульчук М.В., Шолудько Н.Г. Красномовство – мистецтво формування риторичної культури особистості в умовах вищої школи..... 152
40. Савчин Л.М. Культурологічні концепції та їх реалізація в системі вищої освіти 155
41. Станіславська К.І. Про деякі аспекти розвитку музичного сприймання студентів режисерських спеціалізацій 159
42. Ярмачук Т.М. Формування у студентів вмій та навичок виконання творів французьких клавесиністів 163
43. Піддубник В.Г. Розвиток професійних умінь і навичок студентів на уроках хорового сольфеджіо 167
44. Тарчинська Ю.Г. Проблема формування навичок виразного виконання в аспекті розвитку техніки гри на фортепіано 168
45. Сверлюк Я.В. Психолого-педагогічні основи керування оркестровим колективом 173
46. Димченко С.С. Педагогічна і диригентська спадщина М.Малька в історичному часі української музичної культури 175
47. Сіончук О.В. Формування художніх цінностей особистості засобами музичного мистецтва 180
48. Скільська Л.І. Специфічні особливості роботи з дитячим хоровим колективом..... 182
49. Гаврилова Г.П. Громадянське виховання молоді засобами народознавства на матеріалі української літератури 185
50. Чичановська Н.Ф. Художньо-творчий розвиток учнівської молоді Рівненщини в умовах національного відродження..... 189
Відомості про авторів 192

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 25

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.12.2002 р. Підписано до друку 31.01.2003 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 27,96. Обл. вид. арк. 28,38. Замовлення № 17/1. Тираж 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. —
Рівне: РДГУ, 2003. — 196 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20